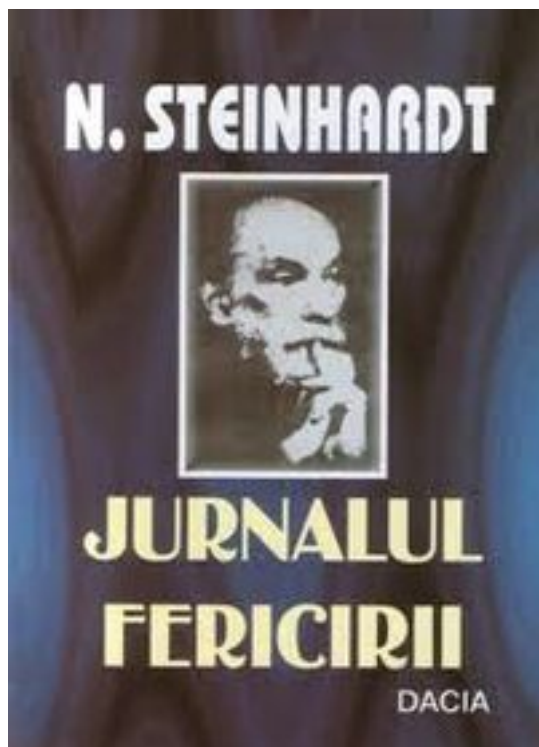

Pe 29 Iulie, acum 100 de ani, se naște **Nicolae Steinhardt**. Despre „**Jurnalul fericirii**” am scris pe site acum un an. Reiau în mare parte cele scrise atunci, pentru că, nu mă îndoiesc nicio clipă de asta, e o carte fundamentală pentru fiecare român care caută sensul existenței sale în lumea aceasta, care-i de multe ori prea plină de răutate și de înrâncenări (până la urmă) inutile.

„Creion și hartie nici gând să fi avut la închisoare. Ar fi asadar nesincer să încerc să sustin că 'jurnalul' acesta a fost ținut cronologic; e scris apăs coup, în temeiul unor amintiri proaspete și vii. De vreme ce nu l-am putut insera în durată, cred că-mi este permis să-l prezenta pe sarite, așa cum, de data aceasta în mod real, mi s-au perindat imaginile, aducerile aminte, cugetele în acel puhoi de impresii caruia ne place să-i dăm numele de conștiință. Efectul, desigur, bate înspre artificial; e un risc pe care trebuie să-l accept.”

Spune Nicolae Steinhardt în paginile Jurnalului său. Cine (re)citește „Jurnalul fericirii”, trece de la momente care îți provoacă buna-dispoziție, la momente de formidabil dramatism sau de puternică încărcătură emoțională, când sunt povestite întâmplările- de multe ori tragice- din închisoare. Steinhardt doar spune cum a fost. Nu acuză pe nimeni...Câtă noblete sufletească!

Dar, cea mai mare calitate a acestei lucrări este că ni se oferă o lecție de viață, autorul aducând argumente foarte solide pentru a alege calea credinței. Steinhardt a fost un om foarte modern în gândire. Se referă în scrierea aceasta la opera rock „Jesus Christ Superstar”! Poți să nu îți îndrăgești o asemenea personalitate? Eu spun că nu... Fragmentele selectate sper să fie un argument suficient pentru a vă determina să citiți „Jurnalul fericirii”.

„Când sunt gata, îmi iau rămas bun de la părintele meu. Sunt cătrănit rău. Tata însă — în pijama, mititel, grăsun, voios — e numai zâmbete și-mi dă sfaturi ultime, ca antrenorul înainte de meci; repede, ca însoțitorul la gară, pe nerăsuflăte, după ce a tăcut în fața vagonului până-n clipa finală:

— Ți-au spus să nu mă lași să mor ca un câine? Ei bine, dacă-i vorba așa, n-am să mor deloc. Te aștept. Și vezi să nu mă faci de râs, zice.”

„Și nici nu bănuia Nicolai Semenovici Leskov ce bine a grăit povățuind: „Citește și încearcă să te alegi cu un folos. O să ai parte de-o bună distracție în mormânt. Închisoarea fiind și ea un mormânt, sfatul se adevărește excelent: cui îi place să învețe poezii nu se va plictisi niciodată în pușcărie — și nu va fi singur.”

„Lipsa de entuziasm, zice Dostoievski, e semnul sigur al pierzaniei. Dar numai entuziasmul nu lipsește în camera 34, și dacă așa stau lucrurile nimeni și nimic nu-i pierdut.”

„S-ar putea ca definiția eroismului și sfințeniei să nu fie decât aceasta: să faci imposibilul posibil.”

„Din sentința lui Arthur Miller reiese de asemeni că fericirea și liniștea nu le putem crea noi singuri, pe cale materială — și că ne sunt date de sus. Încă o dovadă a existenței lui Dumnezeu.”

„Numai strigătul Eli, Eli ne dovedește că răstignitul nu s-a jucat cu noi, că nu a încercat să ne mângâie cu fățarnice estompări. (Ca-ntotdeauna i-a tratat pe oameni ca pe ființe libere și mature, capabile de a încasa adevăruri neplăcute.) Spre deosebire de Buddha și LaoTze, el nu dă aforisme și pilde, ci carne și sânge, chin și deznădejde.”

„Dar cum să mănânci fără lingură și în cinci minute o cocă fierbinte aidoma presupusei magme ori supe din care a izvorât viața monocelulară pe pământ ?”

„Înțeleg mai întâi că în lumea aceasta suntem cu totul părăsiți de Dumnezeu, așa cum constată și Simone Weil și că această părăsire totodată este și semnul suprem al „existenței” și dragostei lui Dumnezeu. Dumnezeu, zice ea, de aceea „se retrage” în chip absolut, ca să ne îngăduie a ființa (altminteri prezența Lui ar fi echivalentă cu anihilarea noastră), ca să ne lase o desăvârșită libertate și să asigure merit (ori mai bine zis sens) deplin îndrăznețului nostru act de credință.”

□ *„Existențialistii au aici dreptate: de vreme ce avem conștiința binelui pe care-l facem, conștiința îl compromite iremediabil. Conștiința e nimicitoare, exclude candoarea, săvârșirea senină și nevinovată a binelui.”*

„Deviza integrală a revoluției era alta — și deosebirea este ca de la cer la pământ: libertate, egalitate, fraternitate sau moarte.”

□

„Experiența fizicienilor Michelson și Morley a dovedit în chip hotărât că dinlăuntrul unui sistem închis nu se pot face observații asupra mișcărilor absolute ale acelui sistem deoarece observatorul, aflându-se și el în interiorul sistemului, e prins, deci antrenat, în mișcarea absolută a acestuia. Așadar, nu poate „ieși” dintrînsul ca să-l observe „din afară” și să emită constatări obiective cu valoare nerelativă. În domeniul dreptului public lucrurile se petrec aidoma. Fiecare ordine politică își are un „an zero” al ei, de la care începe și respectivul sistem legal. O instanță judecătorească făurită în cadrul unei orânduirii politice nu are putința de a „ieși” din sistemul juridic creat de ordinea politică și de a se suprapune acesteia pentru a o sancționa cu autoritatea ei de simplă creatură. Controlul juridic al constituționalității legilor nu poate funcționa decât de la anul zero până la următorul an zero, niciodată n-a știut să împiedice ivirea unei noi ere politice: pierde odată cu toată seria matematică ajunsă la limita ei. O curte de casație și justiție ține de sistemul juridic respectiv, închis ca o galaxie. Ea poate aprecia valabilitatea legilor obișnuite ale orânduirii din punctul de vedere al conformării lor cu principiile regimului, dar îi este tot atât de imposibil să înfrângă axiomele regimului pe cât îi este observatorului să constate mișcarea absolută a sistemului din care face parte și care-l poartă cu el.”

□

„Experiența Michelson-Morley mai poate folosi la ceva. La rezolvarea marii probleme: de vreme ce Dumnezeu e dincolo de bine și rău, înseamnă că nu există nici binele, nici răul și că facerea binelui devine o simplă iluzie, o inutilă obsesie.

Că Dumnezeu stă dincolo de noțiunile noastre de bine și rău nu încapе îndoială.”

„Răspunsul la întrebarea de ce — în aceste condiții — mai are rost să făptuim binele ni-l dă tot experiența Michelson-Morley. Suntem părți ale unui sistem închis de unde nu putem face observații absolute asupra temeiurilor morale ale universului. Nu suntem în situație de Dumnezeu, ci în situație de om, care de fapt nici nu poate ști nimic. Cine spune că știe se înșală, îl vădește experiența Michelson-Morley. Putem ști unele mărunțișuri, unele fleacuri.”

□

„Marile adevăruri absolute însă nu le putem ști din cauza experienței Michelson-Morley: suntem înăuntrul sistemului, nu putem nici face constatări absolute, nici avea certitudini. Ce putem avea? Doar intuiții, bănuieli, credințe.”

„Dumnezeu poate fi dincolo de bine și rău, noi nu.”

„Ca însușire principală a omului, călugării ortodocși nu socotesc nici bunătatea, nici inteligența, nici dragostea, credința, răbdarea, evlavia ori sfințenia, ci dreapta socotință, care este o virtute foarte complexă și greu de exprimat în cuvinte. (Are o formulă tot atât de vastă ca polimerii de bază.) În dreapta socotință intră, precis, tainic drămuie, și bunul simț și înțelepciunea și cuminența și voința adăogite celor de mai sus. Nici una din virtuți nu e absolută — nici chiar adevărul, doar iscusita cumpănire a multora ne poate ajuta să ne ferim nu numai de rele (aceasta-i destul de ușor), ci și de savante boroboațe și sofisticate erori.”

„Cine urmărește societatea perfectă ajunge mereu la fericirea obligatorie sancționată de poliție și codul penal.”

„În creștinism Domnul e mereu prezent, dar nu impietează nici o clipă asupra absolutei noastre libertăți. Stă la ușă și bate. Nu intră nechemat. Iar înainte de a da, întreabă: crezi tu că pot? Nu întreabă dacă solicitantul e vrednic de a primi, ci dacă e liber de a crede. Și de răspuns răspunde tot pe măsura libertății: fie ție după credința ta. Creștinismul e cel mai aproape de legea fundamentală a universului: lege care poate fi denumită a contradicției (coincidentia oppositorum), a paradoxului, a dialecticii, a bipolarității simultane. Cred, ajută necredinței mele.”

„Problema răului în lume: prima întrebare încuietore pe care ți-o pun cei ce se miră că poți crede. Nu există explicație concludentă, răspuns categoric. Dintre toate, cel mai coerent răspuns mi se pare cel dat de Dostoievski, însușit de Pavel Evdokimov: Dumnezeu a creat lumea inocentă, fără de rău. Dar pe om l-a creat liber, adică liber de a crea răul, de a-l introduce în lume. Acesta e riscul pe care și l-a luat Dumnezeu prin actul creației.”

„Când regele Eduard al VII-lea al Angliei a cerut să fie scos din formula de jurământ pasajul potrivit cetățenilor catolici, i s-a răspuns că formula nu poate fi modificată și toate stăruințele regale au fost respectuos respinse. Regele totuși era hotărât să nu-și jignească o parte din supuși. A rostit jurământul așa cum i se prezentase, iar în dreptul pasajului cu pricina a fost apucat de o violentă criză de tuse. După aceea a rostit jurământul în continuare, pasajul anticatolic fiind reprezentat prin respectiva tuse.”

„Jules Verne și romanul rachetei lansată spre luna. Racheta nu ajunge până la țintă și se transformă în satelit al ei. Fantezia lui Jules Verne exprimă tragedia comunismului: pornind de la ideea că scopul scuză mijloacele, uită pe drum de scop și preface mijloacele teroriste (menite a fi temporare) în scop și instituție. Koestler a pus problema în „Întunecime la amiază” iar „Victimele datoriei” de Eugen Ionescu prin scena finală (avalez, mastiquez...) redă cu formidabil simț dramatic tragedia: toți stau în jurul mesei rotunde agenți, suspecti, binefăcători, complici — și-și aruncă unul altuia bucățile de pâine, se chinuiesc fără a mai ști de ce, habar nemaiaivând de scop. Cercul e perfect, egalitatea e neștirbită, hora se învârtăște demențial la nesfârșit.”

„Mai bine e să te înșeli decât să nu faci nimic.” (Goebbels)

O idee a unui nazist într-o lucrare a unui creștin care sigur n-a făcut niciodată ceva rău unui semen al sau. Contează ideea, nu cine o spune!

„În creștinism dragostea nu e un oarecare precept, unul, e singurul lucru ce va rămâne când se vor fi dus toate, după cum spune Pavel.”

„Tu, ateu? Aida de, ești mult prea vesel”. (Dostoievski în Adolescenții)”

„Definiția fricii au dat-o englezii: curajos se numește omul care știe doar el cât îi este de frică.”

„Mult savurata zicală indiană — decât să umbli e mai bine să stai în picioare, decât să stai în picioare e mai bine să șezi, decât să șezi e mai bine să stai culcat, decât să stai culcat e mai

bine să dormi, decât să dormi e mai bine să mori, decât să mori e mai bine să nu te fi născut — reprezintă însăși valoarea de contrast a creștinismului. Care-i dragoste de viață, făgăduință de a trăi veșnic. Unamuno: jindul nemuririi eului, iată ce-i creștinismul."

„A nu uita că fraier în românește vine de la germanul Freiherr, adică om liber. Omului liber (în cavalerism se confundă cu nobilul) îi pasă prea puțin dacă a fost șmecherit de un mișel."

„Minunea cea mai mare este că există legi statornicite și că universul funcționează după ele, minunile fiind excepția."

„Opiumul intelectualilor se numește socialism."

„Portretul lui Dorian Gray, povestit de inginerul Rosetti. Îl povestește foarte bine, dar ca pe o istorioară fantastică. Eu cred că este un roman creștin cu teză morală: anume că de realitate nu putem scăpa. Undeva, ea se înscrie. Nu există procedeu, artă, minciună, fățărnicie, iluzie — care s-o poată împiedica, până la urmă, să se manifeste pe unul din planurile vieții. Dorian Gray și portretul nu pot fi simultan frumoși: ori în ființa vie, ori în imagine, realitatea e înregistrată."

□

„Cred așa: că dacă din închisoare pleci și de pe urma suferinței te alegi cu dorințe de răzbunare și cu sentimente de acreală, închisoarea și suferințele au fost de haram. Iar dacă rezultatul e un complex de liniște și înțelegere și de scârbă față de orice silnicie și șmecherie, înseamnă că suferințele și închisoarea au fost spre folos și țin de căile nepătrunse pe unde-i place Domnului a umbla."

Spuneam la începutul recenziei de caracterul nobil al autorului. Citatul de mai sus e edificator despre cine a fost Nicolae Steinhardt.

„Preoții și cărțile de evlavie îi dojenesc pe oameni că disproporționează cele trei elemente constitutive ale rugăciunii (slăvire, mulțumiri, cerințe) în favoarea celui din urmă — cel egoist. Și au dreptate. (Reducem rugăciunea la un cerșit)." □

„Arnold Toynbee: Cuvântul parohie — cu o rezonanță atât de locală, de intimă, evocator de cuib și cămin — e de la verbul grecesc care se tălmăcește: a viețui printre străini."

Kafka definește poetul: „un telegraf viu între Dumnezeu și oameni."

„Audiție integrală, stereofonică, a operei rock-pop „Jesus Christ Superstar” de Andrew Lloyd Webber și Tim Rice. Personajul Mariei Magdalena — text, partitură, voce, interpretare — e extraordinar. Toată puterea de creație și dragostea autorilor pentru operă aici s-au concentrat.”

□

„Eleganța și discreția creștinismului. Dovezi: Cine nu recunoaște binele care i s-a făcut săvârșește un mare păcat. Dar mai mare e păcatul celui care așteaptă să i se arate recunoștința pentru binele făcut. Cine postește se cuvine să-și ungă părul și să-și spele fața. Cine se roagă, să se închidă în camera sa și să încuie ușa. Cine face milostenie, să nu știe stânga ce face dreapta sa. Cine e poftit la cină să se așeze la capătul de jos al mesei. Nimeni să nu silească pe aproapele său, nici măcar pentru a-i face un bine. Nici Domnul nu intră nechemat.”□

„Cu cât îți merge mai rău, cu cât sunt greutățile mai imense, cu cât ești mai lovit, mai împresurat ori mai supus atacurilor, cu cât nu mai întrevezi vreo nădejde probabilistică și rațională, cu cât cenușul, întunecul și vâscosul se intensifică, se puhăvesc și se încolăcesc mai inextricabil, cu cât pericolul te sfruntează mai direct, cu atât ești mai dornic de luptă și cunoști un simțământ (crescând) de inexplicabilă și covârșitoare euforie. Ești asaltat din toate părțile, cu forțe infinit mai tari ca ale tale: lupti. Te înfrâng: le sfidezi. Ești pierdut: ataci. (Așa vorbea Churchill în 1940).

Râzi, îți ascuți dinții și cuțitul, întinerești. Te furnică fericirea, nespusa fericire de a lovi și tu, fie chiar infinit mai puțin. Nu numai că nu deznădăduiești, că nu te declari învins și răpus, dar și guști din plin bucuria rezistenței, a împotrivirii și încerci o senzație de năvalnică, dementă voioșie. Soluția aceasta, firește, presupune o tărie de caracter excepțională, o concepție militară a vieții, o formidabilă îndârjire morală a trupului, o voință.”□

“Jurnalul fericirii” face parte din cărțile care te marchează toată viața după ce le citești.